

Te Toiwhenua o Te Whanganui-a-Tara

MĀ TE POUAKO
Rauemi Matua

TAUMATA 4-5
TE REO MĀORI
TIKANGA Ā-IWI
NGĀ TOI

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA
MINISTRY OF EDUCATION

Te Kāwanatanga
o Aotearoa
New Zealand Government

He kōrero whakataki

Hei rauemi ēnei mā te kaiako, i a ia ka whakamahi i te pukapuka *Te Toiwhenua o Te Whanganui-a-Tara* i te taha o ngā ākonga.

Kei tēnei pukapuka ngā kōrero mō te nōhanga o te iwi o Rangitāne ki Te Whanganui-a-Tara. Ka whai haere ngā kōrero i te takoto o ngā pā i whakatūria ki Te Upoko-o-te-Ika.

Ngā whāinga

Kia akiaki i ngā ākonga me te pouako kia mōhio, kia mārama:

- ki te āhuatanga i pā ki tētahi iwi me ngā take i heke ai ngā iwi i ngā tau o mua
- ki ngā wero me ngā taupā i pā mai ki ngā iwi e kimi ana i tētahi whenua hou mō rātou
- ki ētahi āhuatanga i puta i te pāhekohekotanga o ngā tupuna Māori ki ngā Pākehā i ngā ngahuru tau i mua i te tau 1840.

Te whakapapa o te pūrākau

I pū mai tēnei pūrākau i te koronga o ngā uri o Rangitāne whānui ki te whakaputa i ō rātou kōrero. Mai i ngā kōrero o te tūhuratanga o tēnei rohe e Tara me Tautoki, te whakatūnga o ngā whare ki runga o Matiu, ngā tohutohu a Whātonga mō te whakatū kāinga, te ūngā o Te Whetūkairangi, te tapanga o te whanga me ērā kōrero katoa.

Mō te pukapuka

He pai tēnei pukapuka mō te pānui ā-ropū, takitahi rānei. Ko te tirohanga mō te pūrākau ko tērā o te kaikōrero. E taki ana i ngā kōrero, e tapa ana i ngā pā, i ngā whare hoki. Mā tēnei pukapuka e mōhio ai ngā ākonga ki ngā hononga o ngā tupuna o ngā iwi i whai wāhi ki tēnei rohe i aua wā, ā, ki ō rātou uri i ēnei rā.

Tukua mā ngā tamariki anō e whakaaro;

- mō te tapa haere i ngā wāhi, i ngā pā, i ngā whare;
- ki ngā āhuatanga i pā ki te iwi me ngā tīpuna i heke mai;
- ki ngā hua i puta mō te iwi i tā rātou nōhanga ki konei.

Ngā hononga kē atu

Ngā hononga ki ētahi atu rauemi

New Zealand Historical Atlas – Ko Papatuanuku e Takoto Nei. Malcolm McKinnon. (Ed.) with Barry Bradley and Russell Kirkpatrick, Te Tari Taiwhenua. 1997.

He Mihi

Tēnei te mihi ki a Gina Timoti, mōna i tuhi ngā ngohe me te tauira whakaakoranga.